

Олександра СВІОНТИК

кандидат педагогічних наук

доцент кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти

Дрогобицького державного педагогічного університету ім. І. Франка

ResearcherID: <http://www.researcherid.com/rid/AFS-4791-2022>

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0945-3538>

e-mail: lesyadudnyk@dspu.edu.ua

Роман ТЕРЕЩЕНКО

аспірант кафедри історії України та правознавства

Дрогобицького державного педагогічного університету ім. І. Франка

ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-1708-2799>

e-mail: roman.tereshchenko13@gmail.com

ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО ІНСТИТУТУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПАМ'ЯТІ ЩОДО ЗБЕРЕЖЕННЯ ПАМ'ЯТІ ПРО СУЧАСНУ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКУ ВІЙНУ У 2014–2021 РОКАХ

Проаналізовано діяльність УІНП щодо збереження пам'яті про сучасну російсько-українську війну у 2014–2021 рр., тобто від початку російської агресії проти України і до переходу РФ до повномасштабної загарбницької війни проти нашої країни. З'ясовано, що одним із завдань УІНП як центрального органу виконавчої влади з реалізації державної політики у сфері відновлення та збереження національної пам'яті є здійснення комплексу заходів з увічнення пам'яті осіб, які брали участь у захисті незалежності, суверенітету й територіальної цілісності України, а також в АТО.

Виокремлено декілька напрямів у діяльності УІНП щодо збереження пам'яті про сучасну російсько-українську війну: 1) меморіалізація подвигів українських захисників, які загинули в бойових умовах російсько-української війни (зміна назв населених пунктів на честь українських захисників; розроблення проєкту типової меморіальної дошки борцям за волю України; співпраця з музеями різного рівня щодо створення експозицій про сучасну російсько-українську війну й українських героїв; мистецькі (фотовиставки) та релігійно-обрядові (панахиди) заходи; участь у розробленні військового поховального ритуалу); 2) проведення інформаційно-просвітницької діяльності (проведення відкритих дискусій, форумів, круглих столів; публічні лекції для цивільних і військовослужбовців; серія заходів «Вертаємо своє» з нагоди 5-ї річниці звільнення міст на Сході України від російських окупантів; виготовлення і поширення інформаційно-просвітницьких відеоматеріалів, зокрема про жінок-військових, які загинули на російсько-українській війні; освітній проєкт «Діалоги про війну»; акція «Сонях пам'яті»; розроблення ресурсу «Віртуальний музей російської агресії»); 3) формування архіву спогадів учасників та очевидців війни (проєкту «Усна історія АТО»; збір і видання спогадів учасників та очевидців російської-української війни); 4) формування й доповнення бази даних про загиблих військовослужбовців у

сучасній російсько-українській війні, а також облік секторів військових поховань на кладовищах у населених пунктах України (до кінця 2021 р. обліковано 4 496 загиблих (померлих) військовослужбовців; обліковано 523 сектори, де поховано 1 694 загиблих (померлих) осіб, які брали участь у захисті України під час проведення АТО/ООС).

Ключові слова: Український інститут національної пам'яті, політика пам'яті, російсько-українська війна, комеморативні практики.

Від початку російсько-української війни Український інститут національної пам'яті (УІНП) однією зі складових своєї діяльності визначив збереження пам'яті про воєнні події. Поступово формувалися головні напрями цієї діяльності, усталювалися періодичні заходи, творилася певна методологія вшанування пам'яті жертв війни та захисників, які віддали життя за свободу українського народу й незалежність Української держави. Зважаючи на вагомість для сучасного українського суспільства політики пам'яті щодо сучасної російсько-української війни, постає необхідність проаналізувати діяльність УІНП у цьому річизі.

Беручи до уваги новизну досліджуваної проблеми, доводиться констатувати відсутність на сьогодні праць, які б характеризували діяльність УІНП у напрямі формування комеморативної політики щодо сучасної російсько-української війни. Єдиний виняток – невелика студія аспірантів Святослава Ніколаєва та Романа Терещенка про діяльність УІНП у 2022 р. (Ніколаєв, Терещенко, 2023). Деякі аспекти висвітлено в публіцистичному ключі (Історичний фронт, 2023). Дещо інші напрями діяльності УІНП (зокрема щодо збереження пам'яті про сталінські репресії) з'ясовано у статтях Олени Охрімчук (Охрімчук, 2020), Антоніни Бойчук, Вікторії Мазурик, Миколи Галіва (Бойчук, Мазурик, Галів, 2022). Деякі методологічні аспекти представлено в: аналітичній доповіді «Політика історичної пам'яті в контексті національної безпеки України» (Політика історичної пам'яті, 2019), аналітичній записці «Виклики національній політиці пам'яті в часи “гібридної війни”» (Виклики, 2015), статтях Ірини Похиленко (Похиленко, 2023), Василя Ільницького, Володимира Старки, Миколи Галіва (Ільницький, Старка, Галів, 2022; Галів, Ільницький, 2023). Вагомий джерельний ресурс для висвітлення цього питання – звіти УІНП, розміщені на веб-сайті установи.

Мета статті – проаналізувати діяльність УІНП щодо збереження пам'яті про сучасну російсько-українську війну у 2014–2021 рр., тобто від початку російської агресії проти України і до переходу Російської Федерації (РФ) до повномасштабної загарбницької війни проти нашої країни.

Завдання збереження пам'яті про події російсько-української війни, особливо про українських захисників, у діяльності УІНП почало окреслюватися з 2014 р., коли ліквідовано інститут як науково-дослідну установу й утворено УІНП як центральний орган виконавчої влади з реалізації державної політики у сфері відновлення та збереження національної пам'яті. Його очолив знаний український історик Володимир В'ятрович (2014–2019), а згодом – філософ Антон Дробович (2019–). Згідно з Положенням про УІНП (затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 12 листопада 2014 р. № 684), серед основних завдань інституту було здійснення комплексу заходів з увічнення пам'яті «осіб, які брали участь у захисті незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України, а також в антитерористичних операціях» (Положення, 2014). Безумовно, йшлося про увічнення пам'яті українських захисників – учасників російсько-української війни, яка почалася у лютому 2014 р.

У перші роки функціонування УІНП як центрального органу виконавчої влади (2014–2016) проблематика українсько-російської війни не виходила на перший план діяльності установи, яка активно займалася питанням комеморативної політики щодо Української революції 1917–1921 рр., Другої світової війни, Голодомору 1932–1933 рр., масових голодів 1921–1923 рр. і 1946–1947 рр., Революції Гідності 2013–2014 рр. Працівники УІНП активно працювали над розробкою законопроекту «Про засади політики національної пам'яті», який, однак, у серпні 2016 р. не було погоджено з міністром культури України (Звіт-2016). Наперед зауважимо, що нормотворча робота продовжувалася і на початку 2024 р. УІНП запропонував проєкт Закону України (ЗУ) «Про засади державної політики національної пам'яті Українського народу». У ньому, зокрема, запропоновано визначення поняття «російсько-українська війна» (протистояння України російській збройній агресії, яка розпочалася у лютому 2014 р.), а серед основних завдань політики національної пам'яті названо увічнення пам'яті осіб, які брали участь у захисті незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України, зокрема в російсько-українській війні (Електронне обговорення, 2023).

А проте саме в перші роки діяльності УІНП як центрального органу виконавчої влади зроблено вагомі кроки у справі увічнення пам'яті українських захисників, які загинули внаслідок російської агресії, починаючи з 2014 р. Так, було перейменовано п'ять населених пунктів на честь їхніх уродженців-військовослужбовців, які загинули під час несення служби в зоні Антитерористичної операції на Сході України (АТО): 1) с. Сусваль Володимир-Волинського р-ну Волинської обл. (колись – Жовтневе) назване на честь солдата 51-ї механізованої бригади Петра Сусваля, який помер 2 вересня 2014 р. унаслідок поранення, отриманого в бою за Савур-Могили; 2) смт Токарівка Веселинівського р-ну Миколаївської обл. (колись – Кудрявцівка) одержало назву на честь солдата 28-ї окремої механізованої бригади Віталія Токаря, який загинув 10 листопада 2014 р. у бою з диверсійно-розвідувальною групою терористів; 3) с. Максимівка Синельниківського р-ну Дніпропетровської обл. (колись – Октябрьське) назване на честь старшого солдата 93-ї окремої механізованої бригади Максима Єфімчука, який загинув 20 квітня 2015 р. під час мінометного обстрілу; 4) с. Ільїне Чернігівського р-ну Запорізької обл. (колись – Панфілівка) одержало назву на честь сержанта 93-ї окремої механізованої бригади Віталія Ільїна, який загинув 29 серпня 2014 р. у боях під Іловайськом; 5) с. Добропасове Покровського р-ну Дніпропетровської обл. (колись – Червоний Лиман) назване на честь старшого солдата 25-ї окремої повітрянодесантної бригади Сергія Добропаса, загиблого 14 червня 2014 р. у літаку Іл-76, збитому при заході на посадку в аеропорту Луганська (Звіт-2016).

Крім того, два населені пункти на тимчасово окупованій території перейменовані на честь військовослужбовців, які загинули неподалік від них: 1) с. Ужівка Новоазовського р-ну Донецької обл. (колись – Ленінське) перейменовано на честь добровольця, капітана Окремого загону спеціального призначення «Азов» Степана Криворученка («Ужа»), який загинув 5 лютого 2015 р. у боях під Широкиним; 2) селище Ступакове Бахмутського р-ну Донецької обл. (колись – Красний Пахар) отримало назву на честь лейтенанта 25-го окремого мотопіхотного батальйону Івана Ступака, який загинув 29 січня 2015 р. у боях за Дебальцеве (Звіт-2016). Ці перейменування здійснювалися в річичі декомунізаційних зусиль УІНП, спрямованих на реалізацію ЗУ «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки».

Загалом, у діяльності УІНП щодо збереження пам'яті про сучасну російсько-українську війну можна виокремити кілька напрямів.

Меморіалізація подвигів українських захисників, які загинули в умовах бойових дій російсько-української війни. Треба наголосити, що УІНП у 2016 р. ініціював створення проєкту типової меморіальної дошки борцям за волю України, яку запропоновано встановлювати на увічнення пам'яті осіб, що віддали життя в боротьбі за здобуття Української держави та при захисті незалежності та територіальної цілісності України. Проєкт на замовлення УІНП розробив доцент кафедри рисунка Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури України Олександр Михайлицький. У першому півріччі 2016 р. його було презентовано й обговорено із представниками громадських об'єднань учасників АТО, волонтерами, істориками та мистцями. Проєкт також було представлено під час семінару для секретарів обласних комісій у справах увічнення пам'яті учасників АТО, жертв війни та політичних репресій, що відбувся у Львові 2–4 грудня 2016 р. Цього року за цим проєктом було встановлено меморіальні дошки: а) у м. Слов'янську капітану ЗСУ (Збройних сил України) Ігореві Гришину; б) у вестибюлі ЗОШ (загальноосвітньої школи) № 4 м. Лиман Донецької обл. солдатів ЗСУ Володимирові Бражнику (Звіт-2016).

Варто зазначити, що у 2020 р. Міністерство у справах ветеранів України розробило Порядок встановлення меморіальних дошок загиблим захисникам України (методичні рекомендації). У ньому констатовано, що досі на вшанування подій і персон, пов'язаних із боротьбою українського народу за державну незалежність та територіальну цілісність України, встановлювалися меморіальні дошки, які є різними за зовнішнім виглядом, стилістикою, змістом тощо. Відтак запропоновано взяти за основу саме проєкт типової меморіальної дошки, який розробив О. Михайлицький з ініціативи УІНП, подано технічні характеристики дошки (розмір – 55х110х4,5 см, вага – ≈ 20 кг; візуально складається із двох частин – верхньої, однакової для всіх, і нижньої – з гравіруванням індивідуального тексту), стилістика (Хрест Симона Петлюри, напис «Борцям за волю України», Малий Державний герб України – тризуб) (Порядок, 2020). Зауважимо, що, за даними урядових органів, на 1 січня 2020 р. у містах і селах України було встановлено 3 287 меморіальних дошок українським захисникам (Бурлакова, 2021).

До збереження пам'яті про події російсько-української війни УІНП активно залучає музеї різного рівня. Насамперед спрямовано зусилля на оновлення музейних експозицій. У 2020 р. УІНП надрукував 24 комплекти карт з історії України для музейних експозицій. Карти створені у форматах А1 та А2, які зручно використовувати для внесення змін у сталі чи тимчасові експозиції, а також для проведення тематичних лекторіїв або презентацій. Один із комплектів карт присвячено саме російсько-українській війні. Крім того, цього ж року УІНП підтримав дослідницьку експедицію на Луганщину з метою створення експериментального експозиційного залу «Війна, що триває» у Луганському обласному краєзнавчому музеї, присвяченого подіям російсько-української війни. Учасники експедиції проаналізували предмети музейного значення, які збирає Луганський обласний краєзнавчий музей та його філії. Відповідно до опрацьованого матеріалу була розроблена візуалізація майбутньої експозиції. В її основі – музейна колекція артефактів російсько-української війни, яка налічує понад 500 експонатів і продовжує поповнюватися. Автори концепції: художник Нікіта Кадан та музейниці Олеся Мілованова, Ольга Гончар, Анна Яценко, візуалізація архітекторки Дани Косміної (Звіт-2020).

У 2021 р. УІНП підготував і видав інформаційно-довідкові, картографічні, історичні, популяризаційні матеріали для оновлення експозицій музеїв, зокрема щодо історії російсько-української війни (зміна лінії фронту на Донбасі у 2014 р., час, вік і кількість загиблих тощо). 6–7 грудня 2021 р. УІНП провів дводенний воркшоп для представників музеїв, освітніх центрів, державних установ, органів місцевого самоврядування на тему «Концептуальні підходи до музеєфікації російсько-української війни». Участь у ньому взяло 108 учасників та установ з усієї України, переважно музеї, але також – освітні центри, державні інституції, органи місцевого самоврядування, міжнародні дослідники, журналісти (Звіт-2021).

Ще одним засобом вшанування пам'яті українських захисників стали мистецькі та релігійно-обрядові заходи. Так, упродовж 2020 р. УІНП у співпраці з партнерами реалізував декілька проєктів, які вшановували пам'ять загиблих захисників України в російсько-українській війні. Так, у межах проєкту «Жива пам'ять» УІНП відкрив на Михайлівській площі в Києві виставку «ПЛЮС 1». Автором ідеї став Мар'ян Присяжнюк, а втілив її французький фотограф українського походження Юрій Білак. На 22 фотостендах містилися історії загиблих військових, які розповіли їхні родини. Презентація проєкту відбулася 29 серпня, у День пам'яті загиблих захисників України (Звіт-2020). Наступного року виставку «ПЛЮС 1» презентували за кордоном. Зокрема, її проведено 19 грудня 2021 р. у Польському театрі Варшави (У Польському театрі, 2021).

У 2020 р. УІНП спільно із Православною Церквою України (ПЦУ), Міністерством у справах ветеранів України та інтернет-ресурсом «Книга пам'яті полеглих за Україну» продовжив щомісячні панахиди за воїнами, які загинули в російсько-українській війні. Вони відбувалися в перший четвер місяця у храмах ПЦУ в Києві, Вінниці, Дніпрі, Одесі, Полтаві, Харкові, Чернігові, Луцьку (Звіт-2020). Наступного року з ініціативи УІНП організовано щомісячні панахиди за загиблими воїнами: у Вінниці – 12 панахид, в Одесі – 11, в Одеській обл. – 7, у Харкові – 10, у Чернігові – 12, у Полтаві – 6, у Дніпрі – 11, у Луцьку – 12 (Звіт-2021).

Ще одним кроком УІНП у цьому напрямі була участь у розробленні військового поховального ритуалу. У січні–квітні 2020 р. концепцію ритуалу, яку розробили працівники УІНП, було представлено на нарадах у Міністерстві у справах ветеранів України, Верховній Раді України (підкомітет запровадження цінностей і стандартів НАТО, міжнародного військового співробітництва та миротворчості Комітету з питань національної безпеки, оборони та розвідки), Офісі Президента України, Генеральному штабі ЗСУ. Власне Генштаб ЗСУ на основі розробленої концепції підготував проєкт ЗУ «Про внесення змін до деяких законів України щодо військового поховального ритуалу» (Звіт-2020). Відзначимо, що 2 липня 2021 р. було схвалено внесення змін до ЗУ «Про Статут гарнізонної та вартової служб Збройних Сил України» щодо військового поховального ритуалу (Закон України, 2021). У грудні 2021 р. УІНП скликав міжвідомчу нараду за участю представників Міністерства оборони України, Міністерства внутрішніх справ України, ЗСУ, НГУ (Національної гвардії України), Міністерства у справах ветеранів України, на якій було розглянуто комплекс заходів щодо вдосконалення практики застосування військового поховального ритуалу. Ці заходи мали відпрацьовуватися в першій половині 2022 р. (Звіт-2021).

Інформаційно-просвітницький напрям, який полягає у проведенні різноманітних інформаційно-просвітницьких заходів. Так, 26 лютого 2016 р. УІНП організував

дискусію на тему «Судети-1938 та Крим-2014: спільне й відмінне», яка відбулася в Національному музеї історії України у Другій світовій війні (Судети, 2016). 21 травня УІНП виступив співорганізатором Форуму українських патріотичних справ «Від декомунізації до деокупації», на якому, зокрема, обговорювали питання протидії російській агресії в культурній, мовній, інформаційній та економічній сферах. До Дня захисника України 14 жовтня 2016 р. УІНП презентував інформаційно-просвітницький проєкт «Воїни. Історія українського війська». Було сформовано експозицію з 20 стендів, які представляли історії військових формувань в Україні від середньовіччя до сьогодення (Звіт-2016).

Проводили й публічні лекції з актуальних питань російсько-української війни. У 2016 р. співробітники УІНП для педагогів, школярів і представників громадськості Донецької обл. прочитали серію лекцій на тему «Уродженці Донбасу у збройній боротьбі за незалежність України», зокрема у Краматорську, Слов'янську, Дружківці, Лимані (Звіт-2016). У квітні 2017 р., на основі наявної в УІНП інформації про військовослужбовців, загиблих у зоні проведення АТО і похованих на секторах військових поховань, було підготовлено матеріали для інфографіки, яку поширили у засобах масової інформації (ЗМІ) (Звіт-2017).

У 2019 р. керівництво та працівники УІНП організували серію заходів (під гаслом «Вертаємо своє») з нагоди 5-ї річниці звільнення міст на Сході України від російських окупантів. Так, 1 липня відбулася презентація програми заходів та інформаційної кампанії, а також відкриття фотовиставки «Вертаємо своє» в партнерстві з інформаційним агентством «Укрінформ». Фотовиставка, до якої ввійшло 16 світлин авторства кореспондентів «Укрінформу», розповідала про життя Маріуполя, Слов'янська, Краматорська, Бахмута та Мар'їнки, які звільнили українські військові 2014 р. У Національному музеї історії України 3 липня 2019 р. відкрилася експозиція, до якої ввійшли переможні українські прапори, підняті над визволеними Краматорськом, Маріуполем і Щастям, а також унікальні особисті речі героїв, які загинули в сучасній російсько-українській війні. Того ж дня в Інформаційно-виставковому центрі Музею Майдану відбувся спеціальний показ документального фільму «Маріуполь. Український форпост». 4–5 липня 2019 р. УІНП взяв участь у проведенні урочистих заходів у містах Слов'янськ і Дружківка Донецької обл. У їхніх межах відбулася презентація видань УІНП про російсько-українську війну та виставка «Донбас: переПРОчитання образу». 22 липня 2019 р. у Сєверодонецьку було проведено історичний фестиваль «Історія.UA» в межах заходів до 5-ї річниці звільнення міста від російських окупантів, який відвідало понад 2 000 учасників (Звіт-2019). Цього ж року УІНП видав брошуру «2014: Початок російсько-української війни» накладом 6 000 примірників. Її створено на основі інформаційних матеріалів УІНП «До 5-річчя від початку збройної агресії Російської Федерації проти України». Видання було презентоване в межах заходів УІНП у День захисника і захисниці України (Звіт-2019).

Від 2015 р. традиційними для УІНП стали заходи на вшанування пам'яті Героїв Небесної сотні. Однак на початку 2019 р. були розроблені заходи, які пов'язували ці комеморативні практики зі вшанування пам'яті жертв російсько-української війни. Так, працівники УІНП 20 лютого 2019 р. відкрили виставку плакатів Нікити Тітова «Від Майдану до АТО» в агентстві «Укрінформ» (Звіт-2019). У лютому 2020 р. в Інформаційно-виставковому центрі Музею Майдану організовано зустріч з учасниками

Революції Гідності, які пішли добровольцями на російсько-українську війну, «Невтрачене покоління: з Майдану на війну» (Звіт-2020).

Значну увагу працівники УІНП приділяють виготовленню та поширенню інформаційно-просвітницьких відеоматеріалів. У 2020 р. УІНП забезпечив створення циклу відеороликів, присвячених пам'яті жінок-військових, які загинули на російсько-українській війні. До циклу ввійшли п'ять роликів про Ярославу Ніконенко, Наталію Хоружу, Сабіну Галицьку, Яну Червону, Ірину Шевченко. Відео опубліковане, зокрема, на офіційній сторінці УІНП у фейсбуці й офіційному каналі на ютубі. Загальна кількість переглядів сягнула 418 тис. (Звіт-2020). Цей проєкт одержав назву «Жінки, які загинули за Україну» і його реалізовував Жіночий ветеранський рух за підтримки УІНП. У 2021 р. із нагоди 30-річчя ЗСУ було знято й оприлюднено фільми про Олесю Бакланову, Катерину Носкову та Клавдію Ситник, які знову ж таки оприлюднено на веб-ресурсах УІНП і Жіночого ветеранського руху (Звіт-2021).

У 2020 р. УІНП ініціював освітній проєкт «Діалоги про війну». У його межах започатковано створення серії інформативних відео для учнів середньої школи на такі теми: «Що таке війна?», «Чому Росія прагне захопити Україну?», «Що таке сучасна російсько-українська війна?» (Звіт-2020). До них додано методичні рекомендації, які складаються з таких розділів: мета проведення уроку або позакласного заходу, ключові повідомлення, словничок, рекомендовані форми проведення уроку/заходу, практичний блок (методи і прийоми опрацювання відеоресурсів в освітньому просторі), переліки питань для підсумкового обговорення та домашнє завдання (Освітній проєкт, 2020).

Інформаційно-просвітницька робота УІНП була спрямована й на українських військовослужбовців. Так, у 2020 р. працівники інституту провели дві лекції до Дня захисника України, записи яких передані до Генштабу ЗСУ для показу у військових частинах (Звіт-2020). Лекції та зустрічі з особовим складом проводили для військовослужбовців Південного оперативно-територіального об'єднання НГУ, Військової академії в Одесі, Інституту військово-морських сил Національного університету «Одеська морська академія», Південного регіонального управління Державної прикордонної служби України, повітряних сил Збройних сил України, 101-го окремого полку зв'язку, 131-го окремого розвідувального батальйону ЗСУ, військової частини № 3008 НГУ, 59-ї окремої мотопіхотної бригади ім. Якова Гандзюка ЗСУ, Могилів-Подільського прикордонного загону імені Героя України В'ячеслава Семенова, військової частини № 3005 НГУ (Звіт-2020).

У 2021 р. міжрегіональні відділи УІНП брали участь у підготовці та проведенні акції «Сонях пам'яті» до Дня пам'яті захисників України, які загинули в боротьбі за незалежність, суверенітет і територіальну цілісність Батьківщини. Заходи відбулися в Чернігівській, Полтавській, Харківській, Дніпропетровській, Одеській, Вінницькій обл. (Звіт-2021). Того ж року працівники УІНП працювали над книжками «Останній бій. Полеглі Герої війни з Росією» та «Без ротації» (про вихідців із Донбасу – учасників російсько-української війни) (Звіт-2021).

Вагомим досягненням УІНП стало розроблення ресурсу «Віртуальний музей російської агресії», який було відкрито для вільного доступу в жовтні 2021 р. Завдання проєкту полягало у створенні інструменту збереження правди про російську агресію проти України з 2014 р. На ресурсі функціював тематичний блок, присвячений тимчасовій окупації Криму. Він акумулював результати роботи великої кількості ор-

ганізацій та активістів, які багато років поспіль фіксували факти про події війни й окупації, і надав платформу для систематизації та викладу цієї інформації у форматі, доступному для різних аудиторій. Частина, присвячена російсько-українській війні на Донбасі та окупації частин Донецької й Луганської обл., перебувала на стадії розробки. Інститут реалізував цей проєкт у співпраці з великою кількістю організацій та інституцій – і державних, і громадських (Звіт-2021).

Наступним напрямом діяльності УІНП щодо збереження пам'яті про російсько-українську війну стало *формування архіву спогадів учасників та очевидців війни*. Ця праця почалася 2016 р.: було розроблено методичні рекомендації та програму опитування свідків та учасників АТО. У цьому напрямі УІНП налагодив співпрацю із Запорізьким національним університетом. Відтак підготовлено і видано збірник «Усна історія російсько-української війни 2014–2016. Випуск 2» (УІ-2, 2016). До цього випуску ввійшли спогади бійців 55-ї окремої бригади (ЗСУ). Наголосимо, що ініціатива започаткування цієї серії збірників спогадів належить історикам Запорізького національного університету, передовсім Владиславові Мороко, який роком раніше видав перший випуск книжки, що охоплювала спогади бійців 79-ї та 55-ї бригад ЗСУ, військовослужбовців НГУ, волонтерів тощо (УІ-1, 2015).

У наступні роки ця робота продовжувалася. Третій випуск побачив світ 2017 р. У збірнику вміщено інтерв'ю людей, які належать до різних цільових груп: десантник, артилерист, військовий медик, рятувальник, начальник штабу самооборони, переселенець (УІ-3, 2017). У 2018 р. видано четвертий випуск, який охоплював ширший часовий діапазон (2014–2018) та спогади окремих бійців, розкрив обставини виникнення батальйонів «Донбас», «Айдар», полку «Азов», Добровольчого українського корпусу «Правий сектор», батальйонів територіальної оборони (УІ-4, 2018). П'ятий випуск побачив світ 2019 р. і містив результати опитувань, проведених наприкінці 2016 р. – на початку 2017 р. серед учасників війни та волонтерів, мешканців м. Енергодар (УІ-5, 2019). Щороку з нагоди Дня захисника проводилися презентації цих видань у межах історичного фестивалю «Історія.UA».

У 2017 р. УІНП розпочав реалізацію проєкту «Усна історія АТО» – його працівники записали й облікували 25 інтерв'ю (Звіт-2017). У 2018 р. у результаті перемовин зі Синодальним управлінням військового духовенства Української Православної Церкви Київського патріархату розпочато записи спогадів капеланів-учасників АТО. Впродовж року було записано 30 спогадів капеланів різних конфесій (Звіт-2018). Того ж року прийнято на зберігання до УІНП ще 20 усних свідчень (Звіт-2018). Зауважимо, що спогади військових капеланів-учасників АТО опубліковано 2019 р. окремою книжкою (Ковтунович, Привалко, 2019). У 2020 р. записано спогади трьох учасників (Звіт-2020). У березні 2021 р. офіційно розпочав роботу онлайн-ресурс «Архів усної історії». Того ж року УІНП прийняв на зберігання 100 записів спогадів учасників російсько-української війни від громадської організації «Науково-видавниче об'єднання «Дух і літера»» (Звіт-2021).

Як і у випадку із запорізькими істориками, УІНП надав підтримку щодо публікації спогадів жінок-військових. Книжку «Дівчата зрізають коси» видано у 2018 р. та презентовано наприкінці року в Національному музеї літератури України (Звіт-2018). Вона містить спогади 25 жінок-воячок, які брали участь у російсько-українській війні у складі ЗСУ та добровольчих підрозділів у 2014–2018 рр. як стрілки, кулеметниці, медики, мінометниці, снайперки. У спогадах ідеться про бойові операції різних ро-

ків на Луганщині та Донеччині, про звільнення українських міст і сіл від окупантів, спогади про побратимів та посестер, місцевих мешканців, воєнний побут, а також роздуми про становище жінки в українському війську. Ці історії записувала з листопада 2017 р. по липень 2018 р. воєнна кореспондентка Євгенія Подобна (Подобна, 2018, с. 6–7). У 2020 р. УІНП здійснив друге видання книжки «Дівчата зрізають коси» українською мовою (700 примірників) і перше англійською мовою «Girls cutting their locks. A book of memories» (800 примірників) (Публічний звіт, 2020). Відзначимо, що того ж року було опубліковано ще два збірники спогадів: книжку співробітниці УІНП Наталки Позняк-Хоменко «Волонтери: Сила небайдужих», до якої ввійшло 28 історій, розказаних від першої особи, що репрезентують різні аспекти волонтерської діяльності, пов'язані з російсько-українською війною: підтримка армії, допомога пораненим, підтримка населення, яке стало заручником цієї війни (Позняк-Хоменко, 2020); книжку Ірини Реви «Воїни Дніпра: цінності, мотивації, смисли», яка містить спогади 11 дніпрян, учасників російсько-української війни на Донбасі, котрі служили у складі ЗСУ та добровольчих підрозділів у 2014–2015 рр. (Воїни Дніпра, 2020). Безумовно, уже сьогодні ці видання спогадів – цінне джерело для дослідників російсько-української війни.

Активну роботу УІНП веде в напрямі *формування і доповнення бази даних про загиблих військовослужбовців у сучасній російсько-українській війні, а також облік секторів військових поховань на кладовищах у населених пунктах України*. На 1 жовтня 2016 р. співробітники УІНП внесли до бази верифіковані дані про 3 403 загиблих військовослужбовців, а на 31 грудня облікували 436 секторів військових поховань, на яких поховано 1 135 бійців (Звіт-2016). На грудень 2017 р. до бази внесено дані про 3 889 загиблих військовослужбовців, обліковано 458 секторів військових поховань, на яких поховано 1 374 бійця (Звіт-2017). До кінця 2018 р. у базу було вміщено дані вже про 4 138 загиблих (померлих) військовослужбовців, обліковано 505 секторів військових поховань, на яких поховано 1 568 бійців-учасників АТО (Звіт-2018). На грудень 2019 р. УІНП містив інформацію про 4 315 загиблих (померлих) під час проведення АТО/ООС захисників України (Звіт-2019). За 2020 р. обліковано дані ще про 74 загиблих військовослужбовців, тож кількість облікованих захисників України, які загинули в російсько-українській війні від 2014 р. сягнула 4 405 осіб. Упродовж 2020 р. внесено інформацію про 58 воїнів, похованих на секторах військових поховань. Тож на кінець року було з'ясовано, що в Україні сформовано 523 такі сектори, де поховано 1 694 загиблі (померлі) особи, які брали участь у захисті України під час проведення АТО/ООС (Звіт-2020). До кінця 2021 р. УІНП облікував 4 496 загиблих (померлих) військовослужбовців, які загинули в російсько-українській війні (Звіт-2021).

У цьому напрямі УІНП також активно співпрацював із громадськими організаціями й органами влади. Зокрема, надавав консультації команді інтернет-проєкту «Книга пам'яті полеглим за Україну» щодо уточнення даних про загиблих під час АТО та місця їхнього поховання на Краснопільському кладовищі, на 18-му кладовищі м. Харкова, на кладовищі Геологів м. Херсона тощо. Крім того, УІНП бере активну участь у роботі щодо створення Національного військового меморіального кладовища. Інститут розробив проєкт Концепції Національного військового меморіального кладовища та опрацював проєкт відповідного положення (Звіт-2016).

Отже, у 2014–2021 рр. УІНП як центральний орган виконавчої влади з реалізації державної політики у сфері відновлення та збереження національної пам'яті одним

зі своїх завдань мав здійснення комплексу заходів з увічнення пам'яті осіб, які брали участь у захисті незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України, а також в АТО. Загалом, у діяльності УІНП щодо збереження пам'яті про сучасну російсько-українську війну можна виокремити кілька напрямів: 1) меморіалізація подвигів українських захисників, які загинули в умовах бойових дій російсько-української війни (зміна назв населених пунктів на честь українських захисників; розроблення проекту типової меморіальної дошки борцям за волю України; співпраця з музеями різного рівня щодо створення експозицій про сучасну російсько-українську війну; мистецькі (фотовиставки) та релігійно-обрядові (панахиди) заходи; участь у розробленні військового поховального ритуалу); 2) проведення інформаційно-просвітницької діяльності (проведення відкритих дискусій, форумів, круглих столів; публічні лекції для цивільних і військовослужбовців; серія заходів «Вертаємо своє» з нагоди 5-ї річниці звільнення міст на Сході України від російських окупантів; виготовлення та поширення інформаційно-просвітницьких відеоматеріалів, зокрема про жінок-військових, які загинули на російсько-українській війні; освітній проєкт «Діалоги про війну»; акція «Сонях пам'яті»; розроблення ресурсу «Віртуальний музей російської агресії»); 3) формування архіву спогадів учасників та очевидців війни (створення проєкту «Усна історія АТО»; збір і видання спогадів учасників та очевидців російської-української війни); 4) формування і доповнення бази даних про загиблих військовослужбовців у сучасній російсько-українській війні, а також облік секторів військових поховань на кладовищах у населених пунктах України (до кінця 2021 р. обліковано 4 496 загиблих (померлих) військовослужбовців; обліковано 523 сектори, де поховано 1 694 загиблі (померлі) особи, які брали участь у захисті України під час проведення АТО/ООС).

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

Бойчук, А., Мазурик, В., Галів, М. (2022). Політика пам'яті щодо сталінських репресій на західноукраїнських землях: загальноукраїнський та регіональний виміри (2005–2021). *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*, 52(1), 31–38.

Бурлакова, В. (2021). *Що таке пам'ятати: 17 фактів про вшанування пам'яті загиблих у російсько-українській війні*. https://censor.net/ua/resonance/3298318/scho_take_pamyataty_17_faktiv_pro_vshanuvannya_pamyati_zagyblyh_u_rosiyiskoukrayinskiyi_viyini

Виклики національній політиці пам'яті в часи «гібридної війни». Аналітична записка. (2015). <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/gumanitarniy-rozvitok/viklikinacionalniy-politici-pamyati-v-chasi-gibridnoi-viyni>

Галів, М., Ільницький, В. (2023). Характер сучасної російсько-української війни (2014–2023): вітчизняний історіографічний дискурс. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія: Історія*, 13/55, 47–73.

Електронне обговорення проєкту Закону України «Про засади державної політики національної пам'яті Українського народу». (2023). <https://uin.gov.ua/zvernennya-i-zapyty/konsultaciyi-z-gromadskisty/elektronni-konsultaciyi-z-gromadskisty/elektronne-obgovorennya-proyektu-zakonu-ukrayiny-pro-zasady-derzhavnoyi-polityki-nacionalnoyi-pamyati-ukrayinskogo-narodu>

Закон України «Про внесення змін до Закону України “Про Статут гарнізонної та вартової служб Збройних Сил України” щодо військового поховального ритуалу». (1921). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1622-20#Text>

Звіт-2016: *Звіт УІНП за 2016 р.* <https://uinp.gov.ua/pro-institut/zvity/zvit-2016-rik>

Звіт-2017: *Звіт УІНП за 2017 р.* <https://uinp.gov.ua/pro-institut/zvity/zvit-za-2017-rik>

Звіт-2018: *Звіт УІНП за 2018 р.* <https://uinp.gov.ua/pro-institut/zvity/765>

Звіт-2019: *Звіт УІНП за 2019 р.* <https://uinp.gov.ua/pro-institut/zvity/zvit-za-2019-rik>

Звіт-2020: *Звіт УІНП за 2020 р.* <https://uinp.gov.ua/pro-institut/zvity/zvit-za-2020-rik>

Звіт-2021: *Звіт УІНП за 2021 р.* <https://uinp.gov.ua/pro-institut/zvity/zvit-za-2021-rik>

Льницький, В., Старка, В., Галів, М. (2022). *Російська пропаганда як елемент підготовки до збройної агресії проти України. Український історичний журнал*, 5, 43–55.

Історичний фронт Українського інституту національної пам'яті. (2023). <https://armyinform.com.ua/2023/05/27/istorychnyj-front-ukrayinskogo-institutu-nacjonalnoyi-pamyati/>

Ковтунович, Т., Привалко, Т. (упоряд.). (2019). *Капелани. На службі Богу й Україні*. Київ.

Ніколаєв, С., Терещенко, Р. (2023). Діяльність Українського інституту національної пам'яті щодо збереження пам'яті про сучасну російсько-українську війну у 2022 р. *Наука і освіта України в умовах російсько-української війни: виклики та завдання в контексті національної безпеки*, 1. Київ; Дрогобич; Львів; Переяслав; Ужгород; Запоріжжя: Видавничий дім «Гельветика», 34–37.

Освітній проєкт «Діалоги про війну». (2020). <https://uinp.gov.ua/informaciyini-materialy/vchytelyam/videolekciyi/osvitniy-proyekt-dialogy-pro-viynu>

Охрімчук, О. (2020). Діяльність Українського інституту національної пам'яті з відновлення та збереження пам'яті про радянські репресії у західних областях. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія: Історія*, 4/46, 383–400.

Подобна, Є. (2018). *Дівчата зрізають коси. Книга спогадів*. Київ: Люта справа.

Позняк-Хоменко, Н. (2020). *Волонтери: сила небайдужих*. Тернопіль: Джура.

Положення про Український інститут національної пам'яті. (2014). <https://web.archive.org/web/20190717093327/https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/684-2014-%D0%BF#n11>

Порядок встановлення меморіальних дошок загиблим захисникам України. Методичні рекомендації. (2020). <https://mva.gov.ua/storage/app/sites/1/uploaded-files.pdf>

Похиленко, І. С. (2023). Тенденції актуалізації історичної пам'яті в контексті сучасної російсько-української війни. *Розумовські зустрічі*, 10, 77–85.

Публічний звіт Голови Українського інституту національної пам'яті Антона Дробовича за 2020 рік. (2020). <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/zvit2020/uinm-zvit-2020.pdf>

Судети-1938 та Крим-2014: спільне та відмінне. (2016). <https://old.uinp.gov.ua/news/sudeti-1938-ta-krim-2014-spilne-ta-vidminne?q=news/sudeti-1938-ta-krim-2014-spilne-ta-vidminne>

Рева, І. (упоряд.). (2020). *Воїни Дніпра: цінності, мотивації, смисли*. Київ: К.І.С.

У Польському театрі у Варшаві презентовано виставку «Плюс 1» про українських військових, які загинули на сході України. (2021). <https://www.ukrinform.ua/rubric-diaspora/3371828-u-varsavi-prezentovali-vistavku-pro-zagiblih-na-donbasi-ukrainskikh-geroiv.html>

УІ-1: Мороко, В. (ред.). (2015). *Усна історія російсько-української війни (2014–2015 роки)*, 1. Київ.

УІ-2: Васильчук, Г., Мороко, В. (ред.). (2016). *Усна історія російсько-української війни (2014–2016 роки)*, 2. Київ.

УІ-3: Мільчева, В., Мороко, В. (2017). *Усна історія російсько-української війни (2014–2016 роки)*, 3. Київ.

УІ-4: Мороко, В. (ред.). (2018). *Усна історія російсько-української війни (2014–2018 роки)*, 4. Київ.

УІ-5: Мороко, В. (ред.). (2019). *Усна історія російсько-української війни (2014–2019 роки)*, 5. Київ.

Яблонський, В. М. (ред.). (2019). *Політика історичної пам'яті в контексті національної безпеки України: аналітична доповідь*. Київ: НІСД.

REFERENCES

Boichuk, A., Mazuryk, V., & Haliv, M. (2022). Polityka pamiaty shchodo stalynskyykh represii na zakhidnoukrainskykh zemliakh: zahalnoukrainskyi ta rehionalnyi vymiry (2005–2021). *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk: mizhvuzivskyi zbirnyk naukovykh prats molodykh vchenykh Drohobyt'skoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka*, 52(1), 31–38 (in Ukrainian).

Burlakova, V. (2021). *Shcho take pamiataty: 17 faktiv pro vshanuvannia pamiaty zahyblykh u rosiisko-ukrainskii viini*. https://censor.net/ua/resonance/3298318/scho_take_pamyataty_17_faktiv_pro_vshanuvannya_pamyati_zagyblyh_u_rosiyiskoukrayinskiyi-viyni (in Ukrainian).

Vyklyky natsionalnii politytsi pamiaty v chasy «hibrydnoi viiny». *Analychna zapyska*. (2015). <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/gumanitarniy-rozvitok/vikliki-nacionalniy-politici-pamyati-v-chasi-gibrydnoi-viyni> (in Ukrainian).

Haliv, M., & Ilnytskyi, V. (2023). Kharakter suchasnoi rosiisko-ukrainskoi viiny (2014–2023): vitchyzniani istoriohrafichni dyskurs. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobyt'skoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Serii: Istorii*, 13/55, 47–73 (in Ukrainian).

Elektronne obhovorennia proiektu Zakonu Ukrainy «Pro zasady derzhavnoi polityky natsionalnoi pamiaty Ukrain'skoho narodu». (2023). <https://uinp.gov.ua/zvernennya-i-zapyty/konsultatsiyi-z-gromadskisty/elektronni-konsultatsiyi-z-gromadskisty/elektronne-obgovorennya-proiektu-zakonu-ukrayiny-pro-zasady-derzhavnoi-polityky-nacionalnoi-pamyati-ukrayinskogo-narodu> (in Ukrainian).

Zakon Ukrainy «Pro vnesennia zmin do Zakonu Ukrainy “Pro Statut harnizonnoi ta vartovoi sluzhb Zbroinykh Syl Ukrainy” shchodo viiskovoho pokhovalnoho rytualu». (1921). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1622-20#Text> (in Ukrainian).

Zvit UINP za 2016 r. <https://uinp.gov.ua/pro-instytut/zvity/zvit-2016-rik> (in Ukrainian).

Zvit UINP za 2017 r. <https://uinp.gov.ua/pro-institut/zvity/zvit-za-2017-rik> (in Ukrainian).

Zvit UINP za 2018 r. <https://uinp.gov.ua/pro-institut/zvity/765> (in Ukrainian).

Zvit UINP za 2019 r. <https://uinp.gov.ua/pro-institut/zvity/zvit-za-2019-rik> (in Ukrainian).

Zvit UINP za 2020 r. <https://uinp.gov.ua/pro-institut/zvity/zvit-za-2020-rik> (in Ukrainian).

Zvit UINP za 2021 r. <https://uinp.gov.ua/pro-institut/zvity/zvit-za-2021-rik> (in Ukrainian).

Ilnytskyi, V., Starka, V., & Haliv, M. (2022). Rosiiska propaganda yak element pidhotovky do zbroinoi agresii proty Ukrainy. *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal*, 5, 43–55 (in Ukrainian).

Istorychnyi front Ukrainskoho instytutu natsionalnoi pamiaty. (2023). <https://armyinform.com.ua/2023/05/27/istorychnyj-front-ukrayinskogo-instytutu-naczionalnoyi-pamyati/> (in Ukrainian).

Kovtunovych, T., & Pryvalko, T. (Comps.). (2019). *Kapelany. Na sluzhbi Bohu y Ukraini.* Kyiv (in Ukrainian).

Nikolaiev, S., & Tereshchenko, R. (2023). Diialnist Ukrainskoho instytutu natsionalnoi pamiaty shchodo zberezhenia pamiaty pro suchasnu rosiisko-ukrainsku viinu u 2022 r. *Nauka i osvita Ukrainy v umovakh rosiisko-ukrainskoi viiny: vyklyky ta zavdannia v konteksti natsionalnoi bezpeky, 1.* Kyiv; Drohobych; Lviv; Pereiaslav; Uzhhorod; Zaporizhzhia: Vydavnychi dim «Helvetyka», 34–37 (in Ukrainian).

Osvitnii proiekt «Dialogy pro viinu». (2020). <https://uinp.gov.ua/informaciyni-materialy/vchytelyam/videolekciyi/osvitniy-proyekt-dialogy-pro-viynu> (in Ukrainian).

Okhrimchuk, O. (2020). Diialnist Ukrainskoho instytutu natsionalnoi pam'iaty z vidnovlennia ta zberezhenia pam'iaty proadianski represii u zachidnykh oblastiakh. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobyskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Serii: Istorii, 4/46*, 383–400 (in Ukrainian).

Podobna, Ye. (2018). *Divchata zrizaiut kosy. Knyha spohadiv.* Kyiv: Liuta sprava (in Ukrainian).

Pozniak-Khomenko, N. (2020). *Volontery: cyla nebaiduzhykh.* Ternopil: Dzhura (in Ukrainian).

Polozhennia pro Ukrainskyi instytut natsionalnoi pamiaty. (2014). <https://web.archive.org/web/20190717093327/https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/684-2014-%D0%BF#n11> (in Ukrainian).

Poriadok vstanovlennia memorialnykh doshok zahyblym zakhysnykam Ukrainy. Metodychni rekomendatsii. (2020). <https://mva.gov.ua/storage/app/sites/1/uploaded-files.pdf> (in Ukrainian).

Pokhylenko, I. S. (2023). Tendentsii aktualizatsii istorychnoi pamiaty v konteksti suchasnoi rosiisko-ukrainskoi viiny. *Rozumovski zustrichi*, 10, 77–85 (in Ukrainian).

Publichnyi zvit Holovy Ukrainskoho instytutu natsionalnoi pamiaty Antona Drobovycha za 2020 rik. (2020). <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/zvit2020/uinm-zvit-2020.pdf> (in Ukrainian).

Sudety-1938 ta Krym-2014: spilne ta vidminne. (2016). <https://old.uinp.gov.ua/news/sudeti-1938-ta-krim-2014-spilne-ta-vidminne?q=news/sudeti-1938-ta-krim-2014-spilne-ta-vidminn> (in Ukrainian).

Reva, I. (Comps.). (2020). *Voyny Dnipra: tsinnosti, motyvatsii, smysly*. Kyiv: K.I.S. (in Ukrainian).

U Polskomu teatri u Varshavi prezentovano vystavku «Plius 1» pro ukrainskykh viiskovykh, yaki zahynuly na skhodi Ukrainy. (2021). <https://www.ukrinform.ua/rubric-diaspora/3371828-u-varsavi-prezentovali-vistavku-pro-zagiblih-na-donbasi-ukrainskih-geroiv.html> (in Ukrainian).

Moroko, V. (Ed.). (2015). *Usna istoriia rosiisko-ukrainskoi viiny (2014–2015 roky)*, 1. Kyiv (in Ukrainian).

Vasylchuk, H., & Moroko, V. (Ed.). (2016). *Usna istoriia rosiisko-ukrainskoi viiny (2014–2016 roky)*, 2. Kyiv (in Ukrainian).

Milcheva, V., & Moroko, V. (Ed.). (2017). *Usna istoriia rosiisko-ukrainskoi viiny (2014–2016 roky)*, 3. Kyiv (in Ukrainian).

Moroko, V. (Ed.). (2018). *Usna istoriia rosiisko-ukrainskoi viiny (2014–2018 roky)*, 4. Kyiv (in Ukrainian).

Moroko, V. (Ed.). (2019). *Usna istoriia rosiisko-ukrainskoi viiny (2014–2019 roky)*, 5. Kyiv (in Ukrainian).

Yablonskyi, V. M. (Ed.). (2019). *Polityka istorychnoi pam'iaty v konteksti natsionalnoi bezpeky Ukrainy: analitychna dopovid*. Kyiv: NISD (in Ukrainian).

Oleksandra SVIONTYK

PhD (Education),

*Associate Professor of the General Pedagogy
and Preschool Education Department,*

I. Franko State Pedagogical University of Drohobych

ResearcherID: <http://www.researcherid.com/rid/AFS-4791-2022>

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0945-3538>

e-mail: lesyadudnyk@dspu.edu.ua

Roman TERESHCHENKO

PhD Student of the Department of Ukrainian History and Law Department

I. Franko State Pedagogical University of Drohobych

ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-1708-2799>

e-mail: roman.tereshchenko13@gmail.com

ACTIVITIES OF THE UKRAINIAN INSTITUTE OF NATIONAL REMEMBRANCE REGARDING THE PRESERVATION OF THE MEMORY OF THE CURRENT RUSSIAN-UKRAINIAN WAR IN 2014–2021

The activities of the Ukrainian Institute of National Remembrance in preserving the memory of the modern Russian-Ukrainian war in 2014–2021 (from the beginning of Russian aggression against Ukraine to the transition of the Russian Federation to a full-scale war of aggression against our country) are analyzed in this paper. The Ukrainian Institute of National Remembrance, as a central executive body responsible for implementing state policy on national memory restoration and preservation, is tasked with carrying out a range of measures to honor individuals who defended Ukraine's independence, sovereignty, and territorial integrity, as well as those involved in anti-terrorist operations.

The activities of the Ukrainian Institute of National Remembrance related to preserving the memory of the modern Russian-Ukrainian war can be categorized into several key directions: 1) memorialization of the feats of Ukrainian defenders who died in combat conditions of the Russian-Ukrainian war (changing the names of settlements in honor of Ukrainian defenders; development the project of a typical memorial plaque to the fighters for the freedom of Ukraine; cooperation with museums of various levels on the creation of expositions about the modern Russian-Ukrainian war and Ukrainian heroes; artistic (photo exhibitions) and religious and ceremonial (commemoration) events; participation in the development of a military funeral ritual); 2) conducting informational and educational activities (holding open discussions, forums, round tables; public lectures for civilians and military personnel; a series of events «Let's do our bit» on the occasion of the fifth anniversary of the liberation of cities in eastern Ukraine from the Russian occupiers; production and distribution of informational educational video materials, in particular about military women who died in the Russian-Ukrainian war; the educational project «Dialogues about the war»; the action «Sunflowers of Memory»; development of the resource «Virtual Museum of Russian Aggression»); 3) formation of an archive of memories of participants and eyewitnesses of the war (the «Oral History of the ATO» project; collection and publication of memories of participants and eyewitnesses of the Russian-Ukrainian war); 4) formation and addition of a database on dead servicemen in the modern Russian-Ukrainian war, as well as accounting of the sectors of military burials in cemeteries in populated areas of Ukraine (by the end of 2021, 4,496 dead (deceased) servicemen were registered; 523 sectors where 1,694 were buried were registered dead (deceased) persons who participated in the defense of Ukraine during the Anti-Terrorist Operation/Joint Forces Operation.

Key words: Ukrainian Institute of National Remembrance, politics of memory, Russian-Ukrainian war, commemorative practices.